

Tussenkomst van de voorzitter van het College van procureurs-generaal naar aanleiding van het overleg tussen het College van procureurs-generaal en de commissie Justitie op 16 september 2020 met betrekking tot het strafonderzoek naar het overlijden van de heer Chovanec.

1. Ik vang mevrouw de voorzitter, mijn tussenkomst graag aan met drie belangrijke punten.

Ten eerste, wil ik namens het College van procureurs-generaal ons diepste medeleven betuigen aan de familie van de heer Chovanec. Ook wij betreuren ten zeerste zijn overlijden, leven erg mee met de familie en hebben met afschuw en verbijstering kennis genomen van de omstandigheden van zijn overlijden. Wij hebben één uitdrukkelijke wens waartoe wij, als Openbaar Ministerie kunnen en zullen bijdragen, en dat is dat de volledige waarheid hierover aan het licht komt.

Ten tweede, wil ik namens het College van procureurs-generaal u en uw Commissie uitdrukkelijk danken omdat u zich onmiddellijk bereid heeft verklaard om op korte termijn in te gaan op onze vraag tot overleg met het voltallige College van procureurs-generaal. Wij waarderen dat zeer. Het is niet gebruikelijk dat het College van procureurs-generaal verzoekt om in direct

contact en overleg te mogen treden met het Parlement. Wij hebben inderdaad een institutionele bezorgdheid die wij vandaag in alle sereniteit en openheid met uw Commissie wensen te bespreken en waarvan wij hopen dat deze zal worden onderkend.

Ten derde, vragen wij begrip. Begrip omdat wij vandaag weinig of niet over de omstandigheden van het overlijden van de heer Chovanec en wat zich allemaal in de marge daarvan heeft afgespeeld, zullen praten, en het vooral zullen hebben over procedure en over institutionele begrippen. Wij weten dat het gevaar bestaat dat sommigen dit “naast de kwestie” zullen vinden en we beseffen dat ons verzoek misschien niet overal even goed zal worden onthaald. Maar het is noodzakelijk en het is juist om de goede afloop van het lopende gerechtelijk onderzoek te beschermen, en zo de volledige en juiste toedracht over de omstandigheden van het overlijden van de heer Chovanec aan het licht te kunnen brengen, dat we vandaag over de rol van Justitie, de Hoge Raad voor de Justitie en de Commissies Justitie en/of Binnenlandse Zaken van de Kamer van Volksvertegenwoordigers in het kader van dit onderzoek moeten durven praten. En het is aan het College van procureurs-generaal, als leidend orgaan van het Openbaar Ministerie en uiteraard zonder zich in de plaats te willen stellen van de minister van Justitie onder wiens gezag het College staat, om dit debat aan te vragen en te voeren. En daarom zijn we dus hier.

2. Mevrouw de voorzitter, dames en heren parlementairen

Ik trap een open deur in, maar het is belangrijk te onderstrepen dat de omstandigheden die hebben geleid tot het overlijden van de heer Chovanec het voorwerp uitmaken van een gerechtelijk onderzoek. Een onderzoek dus dat wordt gevoerd onder de leiding en het gezag van een onderzoeksrechter, waarvoor hij de verantwoordelijkheid draagt, dat hij voert in alle onafhankelijkheid en onpartijdigheid, à charge en à décharge, èn over alle elementen die dienstig kunnen zijn om de waarheid aan het licht te brengen.

In een strafonderzoek, of het nu een opsporingsonderzoek of een gerechtelijk onderzoek betreft, staat een magistraat (de procureur des Konings of de onderzoeksrechter) garant voor een aantal zaken die uw Parlement, zeer terecht, expliciet in het Wetboek van strafvordering heeft ingeschreven en die fundamenteel zijn in elke Rechtstaat:

- het waken over de wettigheid van de bewijsmiddelen en de loyaliteit waarmee ze worden verzameld;
- de inachtneming van het vermoeden van onschuld;
- de inachtneming van de rechten van verdediging van de verdachte of in verdenking gestelde, het slachtoffer en derden;
- de inachtneming van het privé-leven;
- de inachtneming van de waardigheid van personen;

- het recht op een eerlijk proces;
- en het geheim van het strafonderzoek, de verplichting tot geheimhouding voor al wie beroepshalve eraan zijn medewerking dient te verlenen en de strafbaarstelling voor hij die dit geheim schendt.

Dat zijn heel belangrijke basisprincipes, die eenieder van u en van ons met klem, en terecht, zullen onderschrijven.

Deze principes gelden uiteraard ook in deze zaak. Of het nu gaat over de feiten in hun algemeenheid in de politiecel in Charleroi op 23 februari 2018 of over de Nazi-groet die een politieagente op dat ogenblik zou hebben uitgebracht.

Ik ben 30 jaar parketmagistraat en de principes waarover ik het net had, werden er bij mij ingehamerd: “spreek niet over de dader, maar over de verdachte; spreek steeds in de conditionalis of voorwaardelijke wijs (“zouden”); doorspek uw vorderingen met “indien hij”, “mocht hij” “voor zover de feiten bewezen zouden worden verklaard” ; zeg in het Frans niet “à charge de” maar “en cause de” ...” allemaal om deze grondrechten, zoals het vermoeden van onschuld en het recht op een eerlijk proces, te vrijwaren tot en met het proces ten gronde. Een vroegere procureur-generaal vatte het ooit eens als volgt voor mij samen: “altijd alle klokken horen zodat je met volle kennis van zaken kan oordelen en iedereen behandelen zoals je morgen wil worden

behandeld als je zelf verdachte zou zijn.” Ik heb dat altijd in het achterhoofd gehouden.

Als ik vandaag over deze zaak sommige zogezegde advocaten-experts in de media bezig hoor, met heel weinig inhoudelijke kennis van het dossier en vaak gedreven door persoonlijke rancunes of redenen, of sommige tussenkomsten van bepaalde parlementairen hoor, komt het mij voor alsof het proces al gevoerd is en de politiemensen al bij voorbaat veroordeeld zijn. Terwijl het onderzoek nog bezig is. Terwijl niet alle elementen van dat onderzoek, ten laste en ten ontlaste, gekend zijn. We moeten ons hoeden voor dergelijke boude en onbezonnen uitspraken. Zeker als we niet alleen op papier maar ook in ons handelen een Rechtstaat willen zijn.

Dit klemmt des te meer, ik heb het al gezegd, omdat het hier ook nog eens een lopend gerechtelijk onderzoek betreft.

Het College vernam dat er stemmen opgaan in de Commissie om de onderzoeksrechter te horen – terwijl zij het onderzoek nog voert. De procureur des Konings van Charleroi werd voor vandaag uitgenodigd, terwijl hij straks een eindvordering in dit dossier zal moeten nemen en in eer en geweten zal moeten oordelen of hij al dan niet een verwijzing naar de correctionele rechtbank zal vorderen. De procureur-generaal van Bergen werd eveneens

vandaag ten individuele titel uitgenodigd. Hij is hier in een andere hoedanigheid, namelijk als lid van het College van procureurs-generaal. U zou hem als procureur-generaal graag vragen hebben gesteld over de duur van het gerechtelijk onderzoek. Het zou hem onmogelijk geweest zijn hierop te antwoorden nu hij hierover op 28 september 2020 in het kader van een verzoekschrift op basis van artikel 136 van het Wetboek van strafvordering, ingediend door de burgerlijke partij, door de kamer van inbeschuldigingstelling te Bergen wordt gehoord. De kamer van inbeschuldigingstelling is immers bij wet belast met het toezicht over het verloop van de gerechtelijke onderzoeken en zal deze controle nu ook uitvoeren.

U zal het met mij eens zijn dat dergelijke samenlopende initiatieven toch moeilijk onderling verzoenbaar zijn en best vermeden worden.

Het College van procureurs-generaal vraagt u daarom om de onderzoeksrechter en het parket in Charleroi in alle sereniteit in dit dossier hun werk te laten doen.

Ook in dit dossier kan de rechtzoekende vertrouwen hebben in Justitie. Alle richtlijnen werden gevolgd: de camerabeelden werden gevrijwaard, een onderzoeksrechter leidt het onderzoek en de dienst enquêtes van het Vast Comité P voert de onderzoeksdaden uit. Er is dus geen sprake van een

doofpotoperatie vanwege Justitie en het dossier is niet “begraven” in Charleroi, in weerwil van wat her en der al te gemakkelijk wordt geponeerd.

Vertrouwen hebben in de werking van Justitie is belangrijk. Het is even belangrijk dat de magistraten en personeelsleden van het Openbaar Ministerie en van de Zetel, die dag in dag uit het beste van zichzelf geven, dit vertrouwen ook zouden voelen. Dit wordt helaas veel te weinig publiekelijk uitgesproken. Ik las dit weekend een krantencolumn van professor politicologie Carl Devos waarin hij onze democratische rechtstaat het meest kostbare weefsel van onze politieke gemeenschap noemt en stelt dat bepaalde kritieken van politieke leiders rugwind geven aan zij die dat weefsel willen afbreken. Ik denk dat hij gelijk heeft.

3. Mevrouw de voorzitter, dames en heren parlementairen

Bij wat voorafgaat, had ik u nu graag twee belangrijke overwegingen meegegeven.

4. Een eerste overweging betreft de rol van de Hoge Raad voor de Justitie.

Nog maar vorig jaar heeft het Parlement een wet (wet van 23 maart 2019) goedgekeurd waarbij een artikel 259bis 16 in het Gerechtelijk wetboek werd ingevoegd dat de verenigde advies- en onderzoekscommissie van de Hoge Raad voor de Justitie toelaat om, met uitsluiting van strafrechtelijke en tuchtrechtelijke bevoegdheden, een bijzonder onderzoek in te stellen naar de werking van de rechterlijke orde. Deze wet is sinds dit jaar in voege.

Deze wet sluit aan bij de bevoegdheid die de Hoge Raad voor de Justitie puurt uit artikel 151, §2 van de Grondwet om “met uitsluiting van enige tuchtrechtelijke en strafrechtelijke bevoegdheid, een onderzoek in te stellen naar de werking van de rechterlijke orde.”

De verenigde advies- en onderzoekscommissie voert het onderzoek onder leiding van een lid-magistraat en kan :

- zich ter plaatse begeven teneinde alle nuttige vaststellingen te doen, zonder te kunnen overgaan tot huiszoeking;
- gerechtelijke dossiers raadplegen en zich deze ter plaatse doen overleggen teneinde er kennis van te nemen alsook uittreksels en kopies ervan nemen of zich deze kosteloos doen bezorgen;
- leden van de rechterlijke orde of elke andere persoon waarvan het horen nuttig is bij wijze van inlichting horen, in voorkomend geval, onder ede. In

voorkomend geval is het deze toegestaan verklaringen af te leggen die gedekt zijn door het beroepsgeheim.

De verenigde advies- en onderzoekscommissie heeft beslist om een dergelijk bijzonder onderzoek te voeren naar het verloop van de gerechtelijke procedure in deze zaak. Meer bepaald zal een onderzoeksteam onder leiding van een lid-magistraat volgende elementen onderzoeken:

- hoe werd het dossier precies opgestart ;
- het verloop van het dossier;
- in welke mate zijn de controlemechanismen toegepast;
- de communicatie tussen de gerechtelijke autoriteiten en de politie.

Zoals steeds gaat een bijzonder onderzoek van de Hoge Raad voor de Justitie om eventuele structurele disfuncties, niet om individuele verantwoordelijkheden.

Dit is de eerste keer dat de Hoge Raad voor de Justitie een bijzonder onderzoek voert in een gerechtelijk dossier dat nog niet afgesloten is. Zij is zich terdege bewust van het delicaat karakter van haar onderzoek want zij beklemtoont dat

de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht essentieel is voor het functioneren van de Rechtsstaat.

Het College is verheugd te lezen in de communicatie van de Hoge Raad voor de Justitie dat “elke gerechtelijke strafprocedure en elk bijzonder onderzoek sereen moet kunnen verlopen en dat daarom de Hoge Raad niet zal communiceren over evoluties tijdens het bijzonder onderzoek tot wanneer dit is afgerond.”

Het bijzonder onderzoek is inmiddels volop bezig. Reeds deze week zijn verhoren van leden van het parket van Charleroi gepland.

Het College van procureurs-generaal is vragende partij dat de commissie Justitie het resultaat van dit bijzonder onderzoek, waarvoor het Parlement nog recent de bevoegdheden van de Hoge Raad voor de Justitie gevoelig heeft uitgebreid, zou afwachten. Een voorbeeld kan de noodzaak daartoe toelichten: de procureur des Konings van Charleroi werd vandaag uitgenodigd om te worden gehoord door de commissie Justitie. Hij was echter degene die op 27 februari 2018 zelf ter plaatse afstapte met de onderzoeksrechter, leden van de dienst enquêtes van het Vast Comité P en de lokale politie. Hij zal dus gehoord

worden in het kader van het bijzonder onderzoek van de Hoge Raad voor de Justitie. Het is dan toch maar logisch dat hij zijn verklaring zou voorbehouden voor dat bijzonder onderzoek.

5. Een tweede overweging is de volgende. Het parlement zou natuurlijk ook nog altijd kunnen beslissen een parlementaire onderzoekscommissie op te richten.

Het voordeel daarvan is onmiskenbaar dat het wettelijk kader waarbinnen het Parlement in deze concrete lopende strafzaak tussenkomt dan veel duidelijker omschreven is. De wet van 3 mei 1880 op het parlementair onderzoek bepaalt bijvoorbeeld in zijn artikel 4 dat de “Kamer of de commissie, alsook hun voorzitters voor zover die daartoe gemachtigd worden, alle in het Wetboek van Strafvordering omschreven onderzoeksmaatregelen kunnen nemen”. Een parlementaire onderzoekscommissie beschikt aldus over dezelfde middelen als een onderzoeksrechter, maar wel vanuit een verschillende finaliteit. De opsporing en vervolging van strafbare feiten is natuurlijk niet haar zaak.

Uiteraard kan zo'n onderzoekscommissie ook niet ingrijpen op de bevoegdheidssferen die de Grondwet aan de andere overheidsinstellingen of "machten" heeft toegewezen en zich dus niet mengen in de opdrachten die in artikel 151, §1 van de Grondwet aan de rechters en het Openbaar Ministerie

zijn voorbehouden. Sinds 1996 is dit wettelijk verankerd in artikel 1, tweede lid, van de wet van 3 mei 1880: “De door de Kamer van volksvertegenwoordigers ingestelde onderzoeken treden niet in de plaats van de onderzoeken van de rechterlijke macht; ze kunnen daarmee samenlopen maar mogen het verloop ervan niet hinderen.”

Maar wel biedt het voor iedereen een duidelijker kader dan de hoorzittingen van politiemensen en magistraten die nu door de commissie Justitie en/of Binnenlandse Zaken worden georganiseerd. Bijvoorbeeld omdat zij er geen verklaringen mogen afleggen die gedekt zijn door het beroepsgeheim, wat wel kan in het kader van een parlementaire onderzoekscommissie.

Dat neemt niet weg dat ook in het geval van de oprichting van een parlementaire onderzoekscommissie de grootste omzichtigheid zal moeten aan de dag worden gelegd gezien het hoe dan ook blijft gaan om een interferentie met een lopend gerechtelijk onderzoek.

Indien de commissie Justitie verdere hoorzittingen over het overlijden van de heer Chovanec, voorwerp van een lopend gerechtelijk onderzoek, met politiemensen en magistraten wil houden, stelt het College daarom voor te overwegen om dit te doen in het kader van een parlementaire onderzoekscommissie en niet in het kader van de reguliere zittingen van de

commissie Justitie en/of Binnenlandse Zaken. Minstens is het juridisch kader en de positie van eenieder dan duidelijker.

Indien Uw Commissie zou beslissen een parlementaire onderzoekscommissie op te richten, dan zal het Openbaar Ministerie daaraan zijn volle medewerking verlenen.

6. Ten slotte, wat de aangifte van de zogenaamde nazi-groet aan de politionele tuchtoverheid betreft. Er wordt nu al weken binnen uw Commissie en in de media gediscuteerd of een formele aangifte aan de tuchtoverheid had moeten gebeuren en, in voorkomend geval, door wie: de minister, de federale politie, het Vast Comité P, de procureur des Konings, iemand anders?

Ook hier is het College van procureurs-generaal van oordeel dat eerst de resultaten van het bijzonder onderzoek van de Hoge Raad voor de Justitie en van het toezichtsonderzoek van het Vast Comité P dienen te worden afgewacht. De communicatie tussen de gerechtelijke autoriteiten en de politie is overigens juist één van de vier punten die de Hoge Raad voor de Justitie onderzoekt.

Het College zal hierop vandaag dan ook niet verder ingaan.

Nadien is het College van procureurs-generaal zeker bereid om hier in uw Commissie, desgevallend samen met de Hoge Raad voor de Justitie, in debat te gaan over de vaststellingen en aanbevelingen van deze rapporten.

7. Ik eindig, mevrouw de voorzitter, dames en heren parlementairen.

Het College van procureurs-generaal achtte het zijn institutionele plicht zijn bedenkingen met u te delen over de interferentie van uw werkzaamheden met een lopend gerechtelijk onderzoek, over de afbakening van de bevoegdheden van de Commissies Justitie en/of Binnenlandse Zaken die geen parlementaire onderzoekscommissie zijn en over het bijzonder onderzoek van de Hoge Raad voor de Justitie.

Het College is van oordeel dat absoluut moet voorkomen worden dat de werkzaamheden van Uw Commissie in de plaats zouden treden van het gerechtelijk onderzoek of dit in gevaar zouden brengen.

Het College van procureurs-generaal zou het ook zeer waarderen indien de andere machten, het Parlement en de Regering, meer hun vertrouwen zouden uitspreken in de rechterlijke macht en in de vele andere actoren van Justitie

die, vaak in de schaduw van het geheim van het onderzoek, alle dagen hun werk meer dan naar behoren doen.

Maar bovenal vraagt het College van procureurs-generaal dat de onderzoeksrechter en de procureur des Konings zich in het gerechtelijk onderzoek verder voluit zouden kunnen concentreren op het achterhalen van de waarheid en de exacte oorzaak van het zeer betreuenswaardige overlijden van de heer Chovanec.

Ik dank u voor uw aandacht.

Brussel 16 september 2020

Johan Delmulle

Procureur-generaal te Brussel

Voorzitter van het College van procureurs-generaal